

Remissyttrande med anledning av SOU 2025:28 – Frihet från våld, förtryck och utnyttjande

Diarienummer A2025/00432
Arbetsmarknadsdepartementet

Detta dokument är skrivet på svenska och språkangivelsen är inställd för skärmläsare.

Om stiftelsen ChildX

ChildX arbetar för att stoppa människohandel och sexuell exploatering av barn, det vill säga sexuella övergrepp mot barn där förövaren använder betalning eller annan form av ersättning som ett av sina maktmedel. Stiftelsen grundades 2014 och är verksam både i Sverige och internationellt.

Vi arbetar systemförändrande vilket innebär att vi vill förändra samhällets syn på sexuell exploatering av barn i grunden. Vi vill gå från att övergreppen ses som det utsatta barnets ansvar till att det ses som en våldsutsatthet, där förövaren är den enda skyldiga parten. Det kräver en förändring både inom formella system som rättsväsende, vård- och utbildningssektorn såväl som inom informella system som kulturella normer och attityder.

Målet är att skapa en kultur där sexuell exploatering av barn inte tolereras. Där offer får stöd och sina rättigheter uppfyllda, där gärningsmän ställs till svars och där preventivt arbete bedrivs för att förebygga framtida övergrepp.

De främsta experterna på hur sexuell exploatering ska bekämpas är de som själva har överlevt det. Därför jobbar vi nära överlevare för att ta del av deras expertis och lyfta deras röster. Vi har ett barnrättsperspektiv i allt vi gör och arbetar med barnets bästa i centrum.

Härmed överlämnas stiftelsen ChildX remissvar genom Elise Thoen, policychef.

För frågor om remissen vänligen kontakta:

Elise Thoen Policychef, ChildX

elise@childx.se

Avsnitt 8.2 Samordningscentrumets uppgifter och organisation (sidorna 215 ff)

ChildX stöder inrättandet av ett nationellt samordningscentrum vid Jämställdhetsmyndigheten. Vi vill särskilt betona vikten av att civilsamhället ges en integrerad och framträdande roll i samordningscentrumets verksamhet. Civilsamhällets expertis, erfarenhet och nära kontakt med målgruppen, särskilt barn, är avgörande för att säkerställa ett effektivt och ändamålsenligt arbete.

ChildX föreslår också att samordningscentrumet får i uppdrag att utveckla en nationell hänvisningsmekanism (NRM) som är särskilt anpassad för barn. Vi vill särskilt framhålla att NRM:n måste utformas med barnets bästa i fokus, med tydliga processer och anpassningar för att möta barns specifika behov och rättigheter. Detta är avgörande för att säkerställa att barn får det stöd och skydd de behöver på ett tryggt och effektivt sätt.

Vi föreslår även att det nationella samordningscentrumet vid Jämställdhetsmyndigheten får i uppdrag att skapa riktlinjer för regionkoordinatorer med ett särskilt fokus på barn för att säkerställa en enhetlig och effektiv insats över hela landet. Centrumet bör också tydliggöra ansvar och mandat för barnkoordinatorer, så att de kan samordna insatser mellan kommun, polis och civilsamhälle på ett strukturerat och målinriktat sätt.

Barnkoordinatorerna ska ges ett tydligt mandat att samordna insatser och handleda lokala aktörer, såsom socialtjänst och skola. De bör också ansvara för att identifiera barn som är utsatta eller riskerar att utsättas för sexuell exploatering, samt utveckla metoder för att följa upp dessa fall. Dessutom bör de stödja upprättandet av individuella planer för barn, i enlighet med den nya socialtjänstlagen, för att säkerställa långsiktigt stöd och skydd. Detta arbete är avgörande för att stärka skyddet för barn och skapa en tydligare struktur för hur deras behov ska mötas i samverkan mellan olika aktörer.

Motivering: Barn som utsätts för sexuell exploatering faller ofta mellan stolarna och har ofta komplexa och långvariga stödbehov som spänner över flera samhällssektorer, såsom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och rättsväsende. Avsaknaden av en tydlig och enhetlig struktur leder till fragmenterade eller otillräckliga insatser (Källa: [Rätt stöd i rätt tid](#), Stödklustret mot sexualiserat våld, 2024)

Avsnitt 12.1.6 Våldsförebyggande arbete – stärkta insatser med särskilt fokus på barn och unga (sidorna 443 - 453)

Av den föreslagna strategin framgår att det våldsförebyggande arbetet särskilt ska riktas in mot att motverka begränsande normer, stärka arbetet för en samtyckeskultur, stärka jämställt föräldraskap, förebygga efterfrågan för sexuell exploatering och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck. ChildX ställer sig bakom strategins förslag, men vill se vissa tillägg.

ChildX vill särskilt betona vikten av att motverka den ökade normalisering av sexuell exploatering av barn och unga som vi ser. Destruktiva föreställningar om maskulinitet, såsom nämns i utredningen, är en viktig faktor i detta. Men vi ser också att digitala

plattformar ökar den mängd material och föreställningar om att flickors och kvinnors kroppar är en handelsvara. Detta måste adresseras och politiska åtgärder krävs för att hejda utvecklingen.

Som en del av avsnittet om centrala aktörer vill vi att strategin betonar **de digitala plattformarnas ansvar**.

Motivering: För att motverka skadliga normer behöver vi se var de börjar. Idag är det ofta på nätet. Som exempel uppger majoriteten av de personer som konsumerar övergreppsmaterial att de börjat göra det innan 18 års ålder, ofta av misstag. Samtidigt visar kriminalstatistiken att det blir [allt vanligare att pojkar och unga män döms för barnpornografibrott](#), och [SÄPO varnar för att grova våldsskildringar är normaliserade i ungas gamingmiljöer](#). Det finns verktyg för att identifiera, förhindra och ta bort sådant material, men verktygen behöver integreras i plattformarna vilket flera av de största plattformarna vägrar. Här behövs en starkare politisk styrning.

Avsnitt 12.1.7 Upptäckt av våld – mer aktivt arbete för att upptäcka och agera vid våld (sidorna 453 - 463)

Arbetet för att upptäcka våld ska särskilt riktas in mot att stärka kunskapen och kapaciteten i hälso- och sjukvården, våld i ungas relationer, sårbara grupper, stärka arbetsgivares arbete mot våld och tidigt upptäcka hedersrelaterat våld och förtryck. ChildX ställer sig bakom strategins förslag, men vill se vissa tillägg.

Som en del av avsnittet om centrala aktörer vill vi att strategin betonar **banker och finansiella institut** samt **de digitala plattformarnas ansvar**.

Motivering: [En ny studie från World Childhood Foundation](#) visar att banker och finansiella institut har goda möjligheter att upptäcka människohandel och sexuell exploatering av barn genom att identifiera misstänkta transaktionsmönster. Det arbetet behöver stärkas genom att utveckla välgrundade indikatorer och underlätta samarbetet inom sektorn såväl som mellan sektorn och brottsbekämpande myndigheter.

Idag har i stort sett allt våld någon digital komponent, i synnerhet sexuellt våld mot barn. I det avseendet har de digitala plattformarna goda möjligheter att upptäcka och förhindra våld. Det finns verktyg för att identifiera och förhindra sexuellt våld mot barn, men verktygen behöver integreras i plattformarna vilket flera av de största plattformarna vägrar. Här behövs en starkare politisk styrning.

Avsnitt 12.1.8 Stöd och skydd till våldsutsatta – förbättrad tillgång och ökad jämlikhet över hela landet (sidorna 463 - 475)

Arbetet för att stärka stöd och skydd till våldsutsatta ska särskilt riktas in mot att sänka trösklarna till stödverksamheter, stärka möjligheten för utsatta att lämna en våldskontext, stärka myndighetssamverkan kring utsatta individer, säkerställa jämlik tillgång till stöd, stärkta insatser mot psykiskt våld och säkerställa ett långsiktigt stöd till utsatta för

hedersrelaterat våld och förtryck. ChildX ställer sig bakom strategins förslag, men vill se vissa tillägg.

Som en del av avsnittet om att sänka trösklarna till stödverksamheter vill vi att strategin särskilt betonar vikten av en **fungerande samverkan** mellan civilsamhället och offentlig sektor, samtidigt som vi understryker behovet av att tänka framtidsinriktat och investera i teknologiska lösningar för att göra stöd mer tillgängligt och möjliggöra samarbete över sektorer, särskilt i digitala miljöer.

Motivering: Civilsamhället spelar en viktig roll i att tillhandahålla stödinsatser med låga trösklar. Stödsökande kan ofta vara anonyma och söka stöd digitalt eller via telefon. I vissa fall behöver civilsamhället hänvisa vidare stödsökande till verksamheter inom den offentliga sektorn, men idag finns ingen fungerande hänvisningsmekanism mellan civilsamhället och offentlig sektor. I praktiken innebär det att stödsökande riskerar att falla mellan stolarna (Källa: [Rätt stöd i rätt tid](#), Stödklustret mot sexualiserat våld, 2024).

Som en del av avsnittet om att stärka möjligheten för utsatta att lämna en våldskontext vill vi att strategin särskilt betonar vikten av att utsatta erbjuds **psykologiskt stöd**.

Motivering: För att kunna lämna en våldskontext krävs inte enbart yttre skyddsinsatser som skyddat boende och ekonomiskt stöd, utan även stöd i att bryta traumatiska band, synliggöra motstånd och stärka självkänslan. Dessa aspekter är ofta avgörande för ett hållbart uppbrott från våldsutövaren. Utan psykologiskt stöd riskerar övriga skyddsåtgärder att bli verkningslösa. (Källa: [Exploaterad men inte våldsutsatt](#), ChildX, Inte din hora, Ellencentret, 2021).

Som en del av avsnittet om att stärka myndighetssamverkan vill vi att strategin uppmanar till en **nationell standard för individuella stödplaner** för barn som utsatts för sexuell exploatering.

Motivering: Barn som utsätts för sexuell exploatering har ofta komplexa och långvariga stödbehov som spänner över flera samhällssektorer, såsom socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola och rättsväsende. Avsaknaden av en tydlig och enhetlig struktur riskerar att leda till fragmenterade eller otillräckliga insatser. En nationell standard för individuella stödplaner säkerställer att varje barn får ett sammanhållet, rättssäkert och långsiktigt stöd där olika aktörer arbetar mot gemensamma mål (Källa: [Alla tittade men ingen såg](#), OKSE, 2022).

I tillägg till de nuvarande avsnitten vill vi se ytterligare en strategisk inriktning gällande vikten av ett **traumamedvetet bemötande**.

Motivering: När samhällsaktörer möter våldsutsatta krävs en förståelse för hur trauma påverkar individens tankar, känslor och beteenden - till exempel genom stark vaksamhet, undvikande eller till synes irrationella reaktioner. Det gäller inte bara hälso- och sjukvård, utan alla verksamheter. Ett traumamedvetet bemötande minskar risken för att individer återtraumatiseras i kontakten med myndigheter och stödinstanser, och ökar

förutsättningarna för tillit, samarbete och verksamma insatser. För att detta ska bli verklighet krävs utbildningsinsatser, metodutveckling och ett strategiskt åtagande att låta kunskap om trauma vara en grundläggande princip i allt arbete med våldsutsatta. (Källa: [Alla tittade men ingen såg](#), OKSE, 2022).

Avsnitt 12.1.9 Brottsbekämpning – ökad operativ förmåga att förebygga, utreda och lagföra brott (sidorna 475 - 484)

Arbetet för att förebygga, utreda och lagföra brott ska särskilt riktas in mot att använda sig av befintlig kunskap, prioritera och resurssätta arbetet mot mäns våld mot kvinnor, stärka myndighetssamverkan, stärka breda våldsförebyggande insatser och stärka tillämpningen av lagstiftningen om hedersrelaterat våld och förtryck.

ChildX ställer sig bakom strategins förslag, i synnerhet förslaget om att se över människohandelslagstiftningen. Vi ser också ett behov av att införa specifika regler för människohandel som rör barn. En reformerad människohandelslagstiftning skulle ge rättsväsendet nödvändiga verktyg för att lagföra fler förövare, skydda barn som utsätts för sexuell exploatering och bättre spegla dagens verklighet där brott ofta utförs digitalt.

ChildX vill också understryka det som utredningen skriver gällande att domare som dömer i mål kopplade till bland annat våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt människohandel har relevanta kunskaper inom dessa områden. När det gäller barn ser vi ett behov av att införa specialistdomstolar för att kunna barnanpassa rättsprocessen i sin helhet. Därför vill ChildX se att en utredning tillsätts om möjligheten att inrätta specialistdomstolar för ärenden där barn är inblandade, såsom Barnombudsmannen och Jämställdhetsmyndigheten tidigare föreslagit, bland annat i sina remissvar (Barnrättighetsutredningen SOU 2023:40).

Motivering: Ärenden där barn har blivit utsatta för människohandel och sexuell exploatering är ofta komplexa och kräver kunskap om barns utveckling, psykologi, och hur trauma påverkar barn. Domare, åklagare och andra aktörer i rättsväsendet behöver fördjupad kompetens för att kunna hantera dessa ärenden på ett sätt som är anpassat till barns behov. Barns rätt att göra sin röst hörd under trygga former är i dagens läge bristfällig och ojämn. Specialistdomstolar för barn skulle kunna säkerställa att barn ges en trygg miljö att berätta i och att deras åsikter beaktas på ett relevant sätt.

I mål där våld eller övergrepp förekommer ser vi stora brister i hur barn skyddas och genomförda förändringar har inte gett önskad effekt i tillräcklig grad. En specialiserad hantering inom ramen för specialistdomstolar kan förbättra riskbedömningar och säkerställa att barn inte utsätts för ytterligare skada genom processen. (Källa: [Alla tittade men ingen såg](#), OKSE, 2022).

Generellt medskick

Även om utredningen inte har haft till uppdrag att titta särskilt på möjligheten att ratificera barnkonventionens tredje tilläggsprotokoll vill vi på ChildX betona det stora behovet av det, såsom Barnrättighetsutredningen (SOU 2023:40) tidigare föreslagit.

Motivering: Införandet av en klagomekanism skulle stärka många av de offer för människohandel och sexuell exploatering vars rättigheter har blivit kränkta vid upprepade tillfällen. Inte minst ser vi med oro på placerade barns möjligheter till stöd och upprättelse efter att de blivit utsatta under sin placering i samhällsvård såsom HVB-hem, familjehem och SiS.